

Rozwałka, Andrzej

Sondażowe badania archeologiczne na wczesnośredniowiecznej osadzie podgrodowej w Garbowie I, pow. Lublin

Archeologia Polski Środkowowschodniej 5, 111-115

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANDRZEJ ROZWAŁKA

SONDAŻOWE BADANIA ARCHEOLOGICZNE NA WCZESNOŚREDNIOWIECZNEJ OSADZIE PODGRODOWEJ W GARBOWIE I, POW. LUBLIN

Motywy podjęcia sondażowych badań archeologicznych w 1999 r. przy grodzisku w Garbowie była weryfikacja wyników wstępnego rozpoznania z roku 1987. Przypomnijmy, że odkryto wtedy we wschodniej części grodziska relikty budynku typu półziemiankowego, wyposażonego w piec o konstrukcji kamienniej. Znaleziony w wypełniku chaty materiał ceramiczny pozwolił autorom badań odnieść odkryty obiekt do czasów VIII-IX stulecia (W. Zieliński, P. Lis 1987, s. 33-36). Takie datowanie grodziska weszło do obiegu naukowego (J. Poleski, ryc. 1 na s. 236 i s. 253) choć nie stwierdzono jednoznacznie, że półziemianka związana była z zabudową grodu a nie poprzedzającej go osady. Ponadto w wyniku powierzchniowej penetracji grodziska stwierdzono, że poza owalnym wałem otaczającym majdan istnieje jeszcze wał odcinkowy zabezpieczający dodatkowo gród od strony wysoczyzny, natomiast na sąsiednich zboczach lessowych wyniesień natrafiono na licznie występujący materiał ceramiczny, którego chronologię ustalono na VIII-IX i X-XII w.

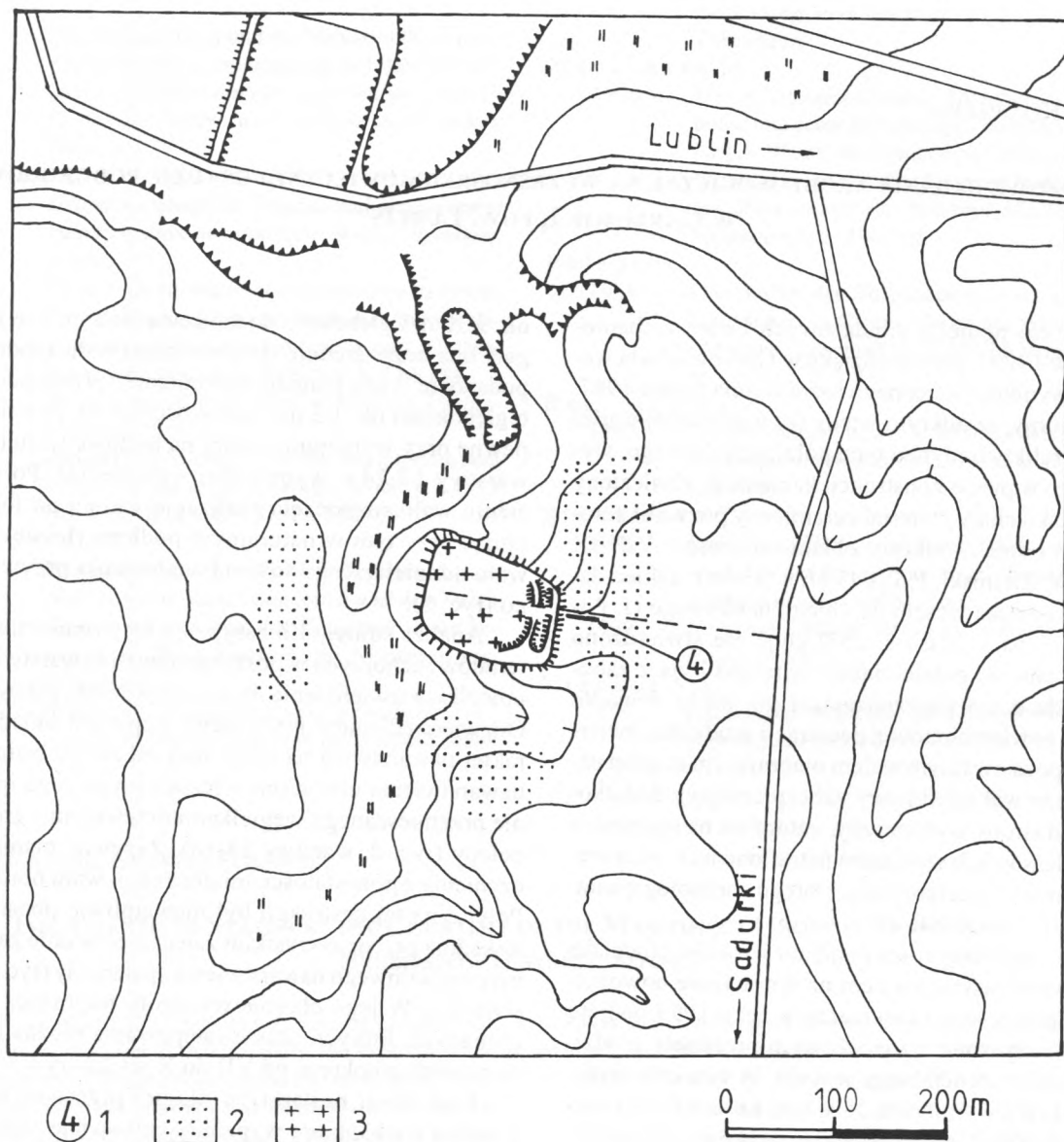
Wobec niedostępności majdanu i wałów grodziska spowodowanej usytuowaniem na tym terenie nowożytnego i współczesnego cmentarza w roku 1999 podjęto decyzję o rozpoznaniu sondażowym przedpola grodziska od strony potencjalnego wjazdu. W tym celu wytyczono wykop o wymiarach 35 x 2 m, na linii E-W, przecinając zwężenie garbu wysoczyznowego, łączącego wysoczyznę z cyplem na którym usytuowane jest grodzisko (ryc. 1). Pierwszorzędnym celem takiego usytuowania wykopu było uchwycenie linii przebiegu ewentualnej fosy na styku między grodziskiem a pozostałą częścią wyniesienia, jak również przecięcie terenu przedpola grodu, gdzie obecność materiałów powierzchniowych wskazywała na obecność osady podgrodowej. Wykop podzielono na dwie części: część A o dł. 10 m od strony wysoczyzny; część B, sądząc z morfologii terenu, miała uchwycić styk naturalnego skłonu wyniesienia z miejscem domniemanej osady podgrodowej; część B o dł. 23 m przecinając teren ewentualnej osady podgrodowej i fosy, i dochodzącą do podstawy obronnego wału ziemnego. Między częściami A i B pozostawiono świadek ziemny o dł. 2 m.

Efektom badań było odsłonięcie pozostałości fosy grodowej i odkrycie na jej przedpolu reliktyw zabudowy półziemiankowej będącej zapewne częścią osady podgrodowej. W odkrytej części fosa miała szerokość

ok. 9,30 m i głębokość dochodzącą do 3 m. Nie przylegała ona bezpośrednio do obronnego wału grodu. Przy podstawie wału istniało zagłębienie, przypuszczalnie o głębokości ok. 1,3 m i szerokości 2,4 m, powstałe zapewne przy wybieraniu ziemi na budowę wału (ryc. 2, warstwy 19-24 – wypełniko wgłębienia). Po wzniesieniu wału rozpoczęto realizację wkopu na fosę formując przy tym w naturalnym podłożu (lessie) rodzaj wału oddzielającego fosę od zagłębienia przywałowego (ryc. 2).

Analiza stratygrafii zasypiska fosy i zawartości materiałów ruchomych w poszczególnych nawarstwieniach umożliwia stwierdzenie dwóch etapów jej zasypywania. Odzwierciedleniem pierwszego etapu jest układ i charakter nawarstwień na stoku fosy od strony wału. Są to nawarstwienia utworzone z lessu nasypowego intensywnie przemieszanego węgielkami drzewnymi i gródkami polepy (ryc. 2, warstwy 14-18). Zapewne mamy tu do czynienia z pozostałościami destrukcji wału obronnego. Przyczyną tej destrukcji był niewątpliwie pożar, na co wskazują przede wszystkim zalegające w dnie zagłębienia przywałowego nawarstwienia spalenizny (ryc. 2, warstwa 22). W jego obrębie wystąpiły fragmenty naczyń glinianych, których czas występowania można odnieść do rozległego okresu od VII do X wieku (ryc. 3: 1-2).

Etap drugi nastąpił po długiej przerwie, bowiem warstwy 2 i 13, które wypełniły całkowicie zagłębienie fosy zawierają, poza ceramiką z czasów istnienia grodu i osady podgrodowej, również materiały pochodzące z okresu XVII-XVIII w. (ryc. 3: 3-8). Fakt całkowitego zasypiania fosy związany był z akcją przystosowania terenu dawnego grodu pod cmentarz. W związku z tym zniwelowano partie wałów od strony wysoczyzny spychając je w zagłębienia (warstwy 13 i 19-22). Znaczna część zasypiska fosy i stropowe partie zasypisk wziemnych części wczesnośredniowiecznych chat z osady podgrodowej (warstwa 2) powstały w wyniku niwelacji terenu na przedpolu dawnego grodu. Niwelację tę przeprowadzono zapewne do poziomu gruntu rodzimego (lessu), bowiem nie zachowała się, nawet w pobliżu chat, warstwa z czasów użytkowania osady. Prace niwelacyjne związane z adaptacją terenu dawnego grodu pod cmentarz przeprowadzono prawdopodobnie w XVIII w., kiedy to nastąpiła znaczna rozbudowa kościoła na pobliskim wzgórzu „Kościelisko” (R. Wójcik 1999, s. 76-77).

Ryc. 1. Garbów I, pow. Lublin. Lokalizacja wykopu sondażowego nr 4.

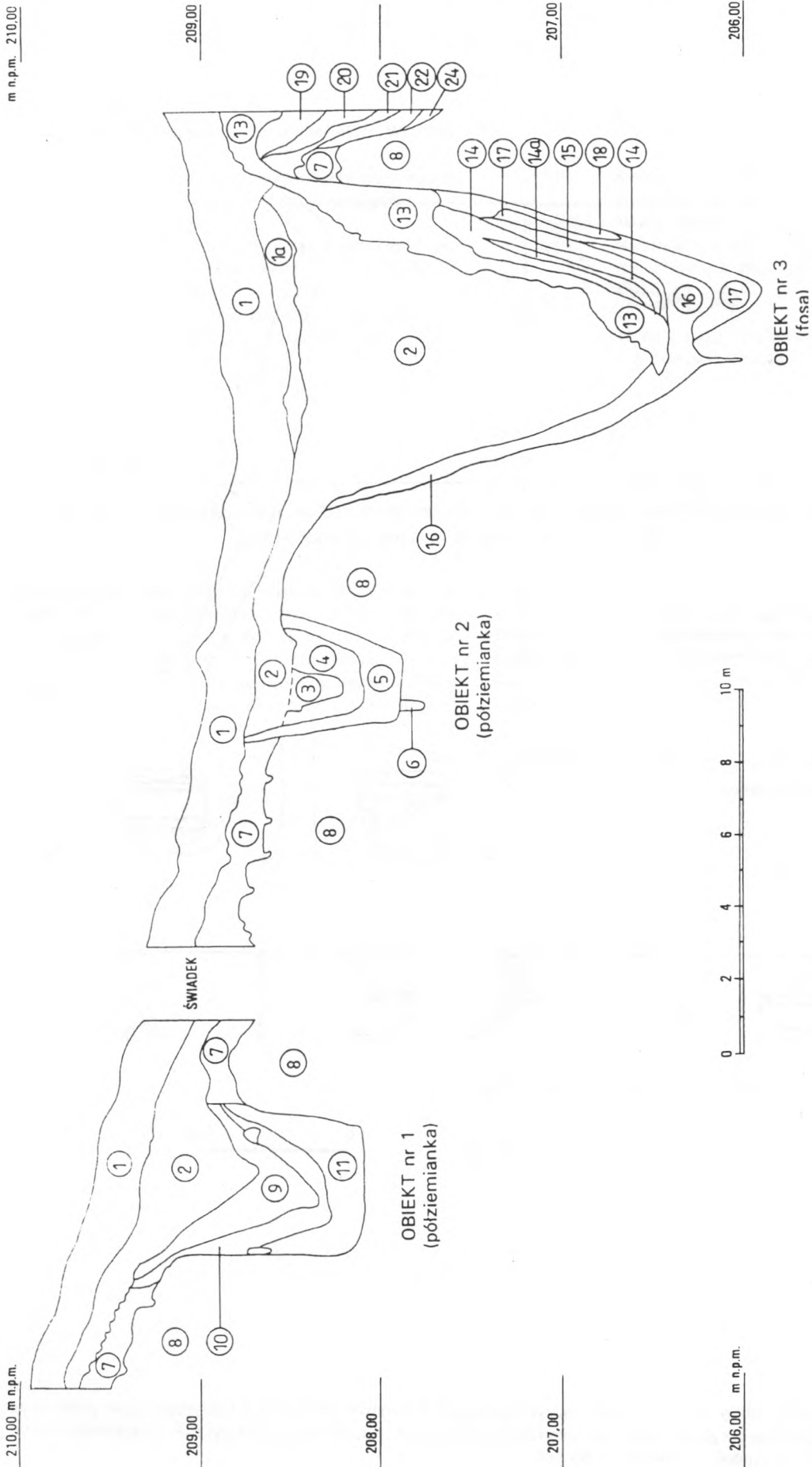
1 – wykop sondażowy nr 4; 2 – strefy występowania materiałów z VIII-X w. na podstawie badań powierzchniowych; 3 – cmentarz z czasów nowożytnych i współczesnych.

Wspomniane powyżej pozostałości zabudowy podgrodowej zachowały się w postaci półziemianek. Wystąpiły one w odległości 3 i 16,5 metra na wschód od krawędzi fosy (ryc. 2 – obiekty nr 2 i 1). Zwróćmy tu szczególną uwagę na chatę określoną jako obiekt nr 1. W jej partii spągowej, przy północno-wschodnim narożniku, odkryto ślady zniszczonego paleniska z obstawą kamienną. Dno paleniska było zagłębione nieckowato w grunt rodzimy a jego ścianki były obłożone warstwą polepy. Przy całkowicie odsłoniętej ścianie północnej i częściowo ścianach wschodniej i zachodniej, w partii przydennej, odkryto ślady po belkach z konstrukcji chaty. Układ tych śladów wskazuje, że mamy prawdopo-

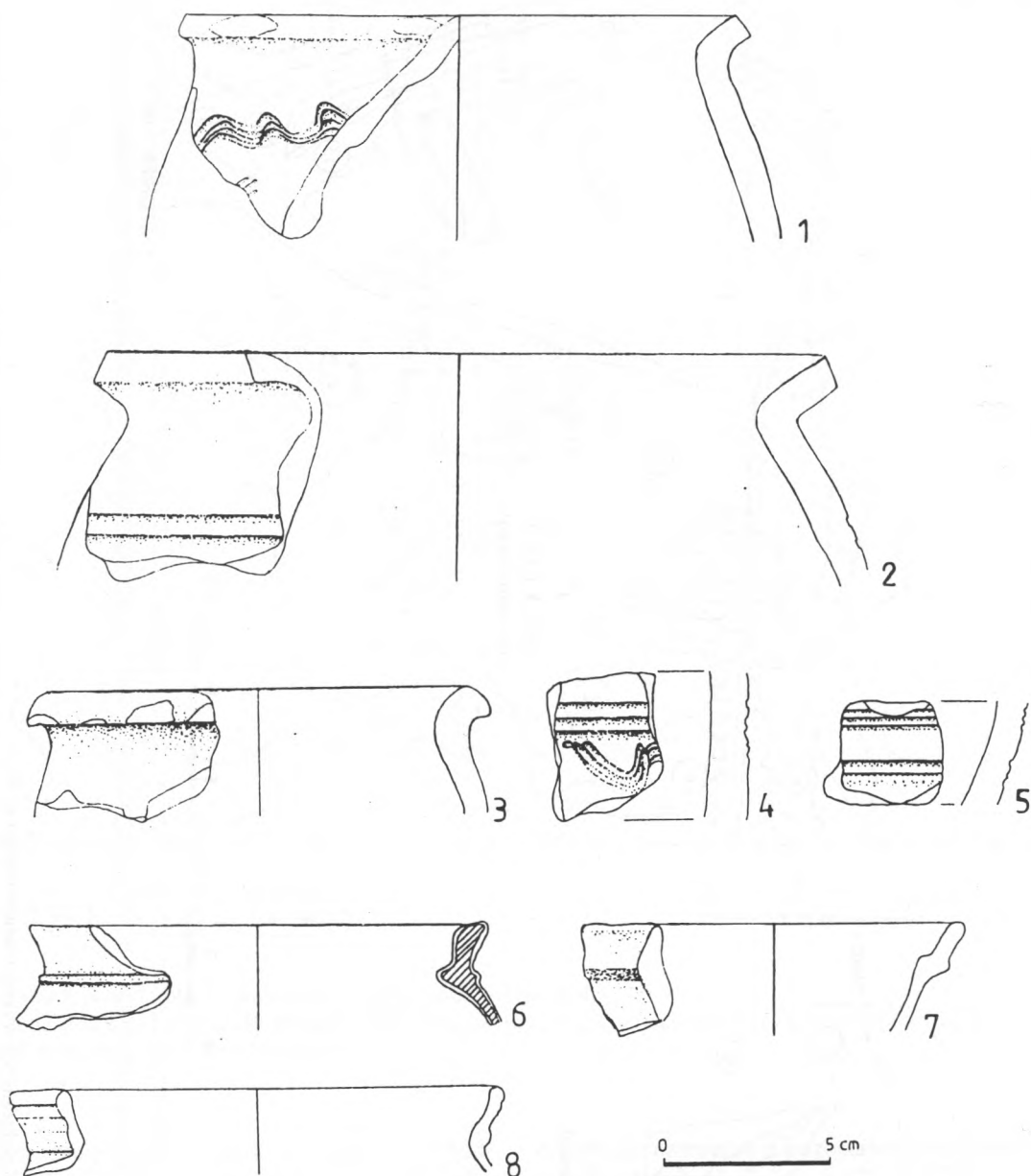
dobnie do czynienia z pozostałościami konstrukcji su-mikowo-łątkowej.

Ceramika pozyskana z zasypisk półziemianek i pierwszego etapu zasypiska fosy reprezentuje formy mające liczne analogie w zespołach małopolskich z okresu od VII/VIII do X wieku (por. A. Gardawski 1970, s. 47-59; E. Dąbrowska 1973, s.41-44; A. Żaki 1974, s. 183; S. Hoczyk-Siwkova 1979, s. 191-220).

Sądząc po najmłodszych materiałach ruchomych zawartych w wypełniskach półziemianek i warstwie spalenskowej z obronnego wału grodu możemy przypuszczać, że kres osady, podobnie jak i samego grodu, nastąpił około X stulecia.

Ryc. 2. Garbów I, pow. Lublin. Profil południowy wykopu sondażowego nr 4. 1 – współczesny humus, 2 – nowożytna warstwa zasypiskowo-niwelacyjna; 3-5 – wypełnisko obiektu nr 2; 6 – dół posłupowy w obiekcie nr 2; 7-8 – less calcowy; 9-10 – wypełnisko obiektu nr 11; 13, 19-22 – nawarstwienia z rozszypiska wału obronnego; 14-18 – wczesnosredniowieczne wypełnisko fosi (obiektu nr 3); 24 – nawarstwienie z okresu funkcjonowania grodu.

Ryc. 3. Garbów I, pow. Lublin. 1-2: fragmenty naczyń glinianych z warstwy spalenizny z rozsypiska wału grodowego; 3-5 – fragmenty naczyń glinianych z pierwszego – wczesnośredniowiecznego – etapu zasypiska fosy; 6-8 – fragmenty naczyń glinianych z drugiego – nowożytnego – etapu zasypiska fosy.

LITERATURA

- Dąbrowska E.
1973 *Wielkie grody dorzecza górnej Wisły*, Wrocław.
- Gardawski A.
1970 *Chodlik. Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy*, cz. I, Wrocław-Warszawa-Kraków.
- Hoczyk-Siwkowska S.
1979 Chronologia ceramiki wczesnośredniowiecznej (VI-IX w.) z Lublina, *Sl. Ant.*, t. 25, s. 189-223.
- Poleski J.
1993 Dwa grodziska w Podegrodziu – problem kasztelanii sądeckiej, [w:] *Lokalne ośrodki władzy państwowej w XI-XII wieku w Europie Środkowo-Wschodniej*, Wrocław.
- Wójcik R.
1999 Kościoły, [w:] *Wracamy w przeszłość ...*, t. 1, pod red. R. Wójcika, Garbów, s. 73-104.
- Zieliński W., Lis P.
1987 Nieznane grodzisko wczesnośredniowieczne w Garbowie I, woj. lubelskie, *Spr. UMCS*, s. 33-36.
- Żaki A.
1974 *Archeologia Małopolski wczesnośredniowiecznej*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk.

ANDRZEJ ROZWAŁKA

SONDAGE ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS AT AN EARLY MEDIAEVAL SETTLEMENT ADJACENT
TO THE STRONGHOLD IN GARBÓW I, LUBLIN DISTRICT

The sondage archaeological excavations in Garbów I, Lublin District in 1999 brought a discovery of a moat surrounding a stronghold from the tribal period, as well as relics of semi-subterranean constructions of the settlement adjacent to the stronghold. The ceramic material coming from the filling of the semi-subterranean huts as well as from the first stage of

filling of the moat allows for determining the time of functioning of the stronghold and of the adjacent settlement as falling between 7th-8th and 10th centuries. In the modern times, most probably in the 18th century, the moat, part of the ramparts, and the settlement were levelled out in connection with preparations aiming to turn this area into a cemetery.

Katedra Archeologii UMCS w Lublinie